

توزنایه

درآمدی بر مهالعات امر خیر در ایران
آسیب ها و راه حل ها

محمد صالح طیب نیا، خوریه ربانی اصفهانی

سرشناسه: طبیب‌نیا، محمدصالح، ۱۳۵۶-
عنوان و نام پدیدآور: به توان ایران، درآمدی بر مطالعات امر
خیر در ایران؛ آسیب‌ها و راهکارها/ نویسنده محمدصالح
طبیب‌نیا، حوریه ربانی اصفهانی؛ ویراستار سمیه دقاغیان.
مشخصات نشر: اصفهان: انتشارات قیسات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۱۳۲ ص، ۱۲/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک: ۵۹-۵۹-۸۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸-۲۷۰۰۰ روال
وضعیت فهرست‌نویسی: فبیبا
یادداشت: کتابنامه.

موضوع: خیریه -- ایران

موضوع: Iran -- Charities

رجوع: -- ایران -- تاریخ

موضوع: Iran -- History -- Charities

رجوع: خیریه

موضوع: Charities

شناسه افزوده: ربانی اصفهانی، حوریه، ۱۳۵۸-

ردیف: بندی کنگره: DSR۲/۱/خ

ردیف: بندی سی: ۲۴۰۴۴

شماره کتابخانه ملی: ۵۴۹۰

نام کتاب: به توان ایران

(درآمدی بر مطالعات امر خیر در ایران؛ آسیب‌ها و راهکارها)

مؤلف: محمدصالح طبیب‌نیا

(عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان و رئیس مرکز پژوهشی آ)

حوریه ربانی اصفهانی

ویراستار: سمیه دقاغیان

طراحی جلد و صفحه‌آرایی: آتلیه هنر و گرافیک کارگاه

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: موسسه بوستان کتاب

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: ۱۳۹۷

قیمت: ۲۷۰۰۰ تومان

نشانی: اصفهان، خیابان آیت‌الله غفاری، حرم مطهر حضرت

زینب بنت موسی بن جعفر (علیه السلام) صندوق پستی: ۸۱۹۷۱۱۳۵۹۵

تلفن: ۰۳۱-۳۵۵۲۴۱۰۲

دورنگار: ۰۳۱-۳۵۵۲۴۱۰۱، داخلی ۱۲۴

تارنما: www.mehrestan.ir

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر برای نشر قیسات محفوظ است.

فهرست

۶		بیشگفتار
۹		فصل اول: تاریخچهٔ امر خیر در جهان و ایران
۱۱		۱.۱.۱. خیر در ادیان
۱۱		۱.۱.۱. آیین بود
۱۳		۱.۱.۲. آیین مسیحیت
۱۴		۱.۱.۳. آیین زرتشت
۱۶		۱.۱.۴. اسلام
۱۹		۲.۱. امر خیر در جهان
۱۹		۱.۲.۱. خیریه در جهان غرب
۲۲		۲.۲.۱. خیریه در جهان اسلام
۲۳		۱.۲.۲. خیریه در دوران عثمانی
۲۷		۲.۲.۲. خیریه در ایران
۵۷		فصل دوم: وضعیت موجود امر خیر در ایران
۶۰		۱.۲. انواع مؤسسه‌ها
۶۱		۱.۱.۲. خیریه‌ها بر اساس نوع خدمت‌دهی
۶۳		۲.۱.۲. خیریه‌ها بر اساس منابع درآمدی
۶۳		۲.۲. ویژگی‌های مؤسسه‌های خیریهٔ مردم‌نهاد
۶۴		۳.۲. وضعیت موجود خیریه‌ها در ایران
۶۷		۱.۳.۲. قوت‌های خیریه‌های ایران

۶۷	۱.۱.۳.۲. ارادت ویژه به اسلام و اهل بیت (علیهم السلام)
۶۸	۲.۱.۳.۲. جمعیت زیاد کشور؛ عامل تأمین داوطلبان
۶۸	۳.۱.۳.۲. فراوانی نهادهای مردمی
۶۸	۴.۱.۳.۲. قوت نهاد خانواده و تأثیر آن بر تربیت
۶۹	۴.۲. آسیب شناسی وضعیت امر خیر در ایران
۷۴	۱.۴.۲. خلأها و آسیب های موجود در سطح حاکمیتی
۷۴	۱.۱.۴.۲. نظام حقوقی حاکم بر مؤسسات خیریه در ایران
۷۴	۲.۱.۴.۲. نهاد حاکمیتی و تعدد نظارت و وجود قوانین
۷۶	۳.۱.۴.۲. مشکلات موجود در حوزه وقف
۷۷	۴.۱.۴.۲. فربهی دولت
۷۸	۲.۴.۲. خلأها و آسیب های موجود در سطح خیریه ها
۷۸	۱.۲.۴. تنوع و چندپارگی اهداف
۷۹	۲.۱.۴.۲. گستردگی و نامشخص بودن مرز فعالیت ها
۸۰	۵.۳.۴.۱. ارزی کاری در انجام فعالیت ها در خیریه ها
۸۰	۴.۲.۴.۲. مدیریت سنتی مؤسسه های خیریه
۸۱	۵.۲.۴.۲. بروکاری پویا و پایدار برای تأمین بودجه
۸۱	۶.۲.۴.۲. پذیرفته نشدن ا جانب مردم
۸۱	۷.۲.۴.۲. فساد اقتصادی
۸۹	۸.۲.۴.۲. مرد محور بودن مؤسسه های خیریه
۸۹	۹.۲.۴.۲. کمبود منابع دانشی در حوزه امر خیر
۹۰	۳.۴.۲. خلأها و آسیب های موجود در سطح مخاطبان
۹۰	۱.۳.۴.۲. دروغ گویی و پنهان سازی اطلاعات
۹۱	۲.۳.۴.۲. نبود سازوکار شناسایی مددجویان در خیریه ها
۹۲	۳.۳.۴.۲. انتظار دریافت کمک نقدی بلاعوض
۹۲	۴.۴.۲. خلأهای موجود در بستر جامعه
۹۲	الف. افول سرمایه اجتماعی و اعتماد به خیریه ها
۹۲	ب. حاکمیت فرهنگ فردمحوری به جای فعالیت جمعی
۹۳	پ. کم بودن تعداد خیریه ها در مقایسه با کشورهای توسعه یافته

۹۷	فصل سوم: وضعیت مطلوب امر خیر
۱۰۰	۱.۳. راهکارهای نیل به وضعیت مطلوب امر خیر در ایران
۱۰۰	۱.۱.۳. مدیریت و تولید دانش امر خیر
۱۰۲	۲.۱.۳. تربیت نیروی انسانی متخصص
۱۰۳	۳.۱.۳. اصلاح الگوی مدیریت خیریه‌ها
۱۰۴	۱.۳.۱.۳. ایجاد نظام مطلوب حکمرانی خیریه‌ها
۱۰۵	۲.۳.۱.۳. اصلاح حوزه مقررات و استانداردها
۱۰۶	۳.۳.۱.۳. تشکیل شبکه ملی مؤسسه‌های خیریه
۱۰۸	۴.۳.۱.۳. وجود مرجع نظارتی واحد و مقتدر
۱۱۰	۵.۳.۱.۳. اصلاح مدیریت سازمان
۱۱۳	۶.۳.۱.۳. تلاش برای حذف فساد در سیستم خیریه
۱۱۵	۷.۳.۱.۳. طراحی ساختار مناسب به منظور تأمین
۱۱۸	۸.۳.۱.۳. ایجاد شفافیت در مؤسسه‌های خیریه
۱۲۵	۱.۱.۳. ترویج فرهنگ سازی امر خیر
۱۲۸	سخن پایانی
۱۳۰	کتابنامه

پیشگفتار

یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی جامعه، میزان سرمایه‌گذاری اجتماعی در آن است. سرمایه‌گذاری اجتماعی فعالیت‌هایی است که بخش خصوصی و نهادها و سازمان‌های جامعه مدنی به منظور افزایش رفاه اقتصادی و توسعه اجتماعی انجام می‌دهند. از جمله فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد در سراسر دنیا که از توسعه یافتگی و احساس مسئولیت اجتماعی شهروندان این جوامع نشان دارد، عبارت است از: حمایت از کودکان آسیب‌پذیر، بی‌سپرست، ایجاد امکانات آموزشی برای مناطق محروم، مبارزه با بزه‌های واگیردار، مبارزه با اعتیاد و حفاظت از محیط‌زیست یا آثار تاریخی و میراث فرهنگی. عموماً انگیزه بسیاری از حرکت‌های خودجوش و داوطلبانه مردمی، انجام کارهای عام‌المنفعه و خیریه‌ای برای کمک به گروه‌های خاصی در جامعه بوده است. چنین فعالیت‌هایی در دوره‌های گوناگون زمانی وجود داشته‌اند و نمی‌توان برای آن مبدأ مشخصی در نظر گرفت؛ اما در دو قرن اخیر در دنیا، راه‌اندازی چنین سازمان‌هایی رشد چشمگیری داشته‌اند.

امروزه، عواملی موجب بروز شکاف اجتماعی اقتصادی بین اقشار گوناگون شده است، همچون افزایش جمعیت، صنعتی شدن جوامع، دسترسی به تکنولوژی پیشرفته، محرومیت از امکانات زیست‌محیطی مناسب، گسترش

سبک زندگی شهری و به موازات آن، افزایش رفاه عمومی در سایه افزایش حرص در جوامع، بدون پشتوانه اعتقادی. این عوامل سبب شده است تعداد زیادی از مردم با فقر و تنگدستی و معضلات حاد بی سرپرستی و استضعاف مواجه شوند. همچنین، محرومیت و تنگناهای متعدد منابع مالی دولت‌ها موجب شده است توجه و رسیدگی کامل به نیازمندان امکان‌پذیر نباشد و به همین دلیل، افراد انسان‌دوست و نیک‌اندیش، به منظور جبران نیازمندی‌های بی‌امانند، تأسیس انجمن‌ها و گروه‌های خیریه اقدام ورزند. ایران نیز از این مسکن به‌دور نبوده و به دلیل نگرش اسلامی ایرانی مبتنی بر نوع دوستی و کمک به هم‌نوع، از گذشته کنون در این حوزه فعال بوده است.

بدیهی است هرگونه برنامه‌ریزی باید بر اطلاعات و شناخت جامعه مبتنی باشد. همچنین، فقر اطلاعات، دست‌کم نقصان اطلاعات دقیق و مطمئن در زمینه‌های گوناگون اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی از ویژگی‌ها و مشکلات جوامع در حال توسعه و از جمله جامعه است. از این رو، آنچه در آگاهی مردم، خاصه قشر نیکوکار و خیرخواه و قشر مستضعف، سرپرست از یک طرف و در مناسبات حاکمیتی از سوی دیگر مؤثر است، عبارت است از: شناخت زمینه‌های ایجاد و تاریخچه مؤسسه‌های خیریه و شناخت آسیب‌ها و علل‌های موجود در خیریه‌های کشور و دادن راهکار برای رفع این مشکلات. در زیر، مجالی سعی بر آن است که به‌طور مختصر به مطالب ذیل در سه فصل پرداخته شود:

فصل اول: بررسی تاریخچه کار خیر در ادیان، جهان غرب، جهان اسلام و

کشور ایران تا زمان معاصر

فصل دوم: بررسی مشکلات موجود در کار خیر در کشور و آسیب‌شناسی آن

فصل سوم: دادن راهکار مناسب برای حل معضلات کار خیر در ایران